

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
JEAN RICHARD DE LA TOUR IŠVADA,
pateikta 2022 m. sausio 13 d.¹

Byla C-569/20

IR

**baudžiamoji byla,
dalyvaujant**

Spetsializirana prokuratura

(*Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas, Bulgarija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Direktyva (ES) 2016/343 – Teisė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme – 8 ir 9 straipsniai – Apkaltinamojo nuosprendžio kaltinamajam nedalyvaujant priėmimo reikalavimai – Teisė į bylos nagrinėjimą iš naujo – Kaltinamojo pasislėpimas – Nacionalinės teisės aktas, pagal kurį nesuteikiama teisė į baudžiamosios bylos nagrinėjimą iš naujo, jeigu *in absentia* nuteistas asmuo pasislėpė, ikiteisminio tyrimo stadijoje sužinojęs apie jam pareikštus kaltinimus“

I. Įvadas

1. Ar nuteistasis, asmeniškai nedalyvavęs nagrinėjant bylą teisme, nes pasislėpė, gali pasinaudoti teise į bylos nagrinėjimą iš naujo pagal 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo² 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį ir 9 straipsnį?

2. Iš esmės toks yra *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas, Bulgarija) keliamų prejudicinių klausimų dalykas.

3. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant baudžiamąją bylą, kurioje nuspręsta nuteisti IR jam nedalyvaujant. Nors šis asmuo buvo informuotas apie jam pareikštus kaltinimus ikiteisminio tyrimo stadijoje, jis pasislėpė, todėl nebuvo informuotas nei apie galutinį kaltinamąjį aktą, nei apie jo bylos nagrinėjimo datą ir vietą, nei apie neatvykimo į teismo posėdį pasekmes.

4. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja dėl Sąjungos teisės aktu leidėjo keliamų reikalavimų pagal Direktyvą 2016/343 apimties, siekiant užtikrinti to asmens teisę į gynybą. Konkrečiai kalbant, jis siekia išsiaiškinti, ar galima vykdyti sprendimą, priimtą

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² OL L 65, 2016, p. 1.

išnagrinėjus bylą tam asmeniui nedalyvaujant pagal šios direktyvos 8 straipsnio 2 ir 3 dalis, ar, priešingai, būtinai reikės nagrinėti bylą teisme iš naujo pagal šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį ir 9 straipsnį.

5. Šioje išvadoje paaiškinsiu, kad, nors kaltinamojo informavimas apie jo bylos nagrinėjimą teisme yra Direktyvoje 2016/343 nustatytas esminis reikalavimas, siekiant paisyti teisės į gynybą, vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjas valstybėms narėms leidžia nagrinėti, kiek šis reikalavimas įvykdytas konkrečiu atveju. Jis ragina jas skirti ypatingą dėmesį tiek nacionalinių kompetentingų institucijų veiksmams suteikiant šią informaciją, tiek šio asmens veiksmams ją priimant.

6. Atsižvelgdamas į šį kontekstą paaiškinsiu, kodėl Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 ir 3 dalys, pagal kurias valstybėms narėms leidžiama vykdyti sprendimą, priimtą išnagrinėjus bylą kaltinamajam nedalyvaujant, apima situaciją, kai atsižvelgdamas į visas konkrečias nagrinėjamos situacijos aplinkybes nacionalinis teismas konstatuoja, kad, nepaisant nacionalinių kompetentingų institucijų rūpestingumo ir pastangų informuoti kaltinamąjį apie jo bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo į teismo posėdį pasekmes, jis sąmoningai ir tyčia neįvykdė savo pareigos gauti šią informaciją, siekdamas išvengti teisingumo vykdymo. Patikslinsiu, kad, jeigu nacionalinis teismas konstatuoja šias aplinkybes, Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antras sakinys ir 9 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiamas nacionalinės teisės aktas, pagal kurį nesuteikiama teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo, jeigu kaltinamasis, po to, kai ikiteisminio tyrimo stadijoje buvo informuotas apie jam reiškiamus kaltinimus, bet kai jam dar nebuvo pranešta apie galutinį kaltinamąjį aktą, pasislėpė.

II. Teisinis pagrindas

A. Direktyva 2016/343

7. Pagal Direktyvos 2016/343 1 straipsnį šioje direktyvoje nustatomos bendros būtiniausios taisyklės, pirma, dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos aspektų ir, antra, dėl teisės dalyvauti nagrinėjant bylą teisme.

8. Šios direktyvos 37 ir 38 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(37) <...> turėtų būti galima vykdyti teismo posėdį, kuriame gali būti priimtas sprendimas, kuriuo asmuo pripažįstamas kaltu ar nekaltu, įtariamajam ar kaltinamajam nedalyvaujant, kai tas asmuo buvo informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme ir suteikė įgaliojimą savo paties pasirinktam arba valstybės paskirtam advokatui atstovauti jam bylos nagrinėjime teisme, ir kuris atstovavo įtariamajam arba kaltinamajam;

(38) sprendžiant, ar būdas, kuriuo teikiama informacija, yra pakankamas siekiant užtikrinti, kad asmuo žinotų apie bylos nagrinėjimą teisme, tam tikrais atvejais taip pat reikėtų atkreipti dėmesį visų pirma į valdžios institucijų pastangas siekiant informuoti atitinkamą asmenį ir į atitinkamo asmens pastangas siekiant gauti jam skirtą informaciją.“

9. Šios direktyvos 8 straipsnio „Teisė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme“ 1–4 dalyse nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji ir kaltinamieji turėtų teisę dalyvauti nagrinėjant jų bylą teisme.

2. Valstybės narės gali numatyti, kad bylos nagrinėjimas teisme, kurio metu gali būti priimtas sprendimas, kuriuo įtariamasis ar kaltinamasis pripažįstamas kaltu ar nekaltu, gali būti surengtas jam nedalyvaujant, jei:

- a) įtariamasis arba kaltinamasis buvo laiku informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo pasekmes arba
- b) įtariamajam arba kaltinamajam, kuris buvo informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme, atstovauja įgaliotas advokatas, kurį pasirinko įtariamasis ar kaltinamasis arba kurį paskyrė valstybė.

3. Pagal 2 dalį priimtas sprendimas gali būti vykdomas prieš atitinkamą įtariamąjį ar kaltinamąjį.

4. Tais atvejais, kai valstybės narės numato galimybę nagrinėti bylą teisme įtariamiesiems ar kaltinamiesiems nedalyvaujant, tačiau negalima patenkinti šio straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, nes negalima nustatyti įtariamojo ar kaltinamojo buvimo vietos nepaisant deramų pastangų, valstybės narės gali numatyti, kad sprendimas vis tiek gali būti priimtas ir vykdomas. Tokiu atveju valstybės narės užtikrina, kad kai įtariamieji ar kaltinamieji informuojami apie sprendimą, visų pirma tada, kai jie yra sulaikomi, jie taip pat būtų informuojami apie galimybę apskusti sprendimą ir apie teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę pagal 9 straipsnį.“

10. Tos direktyvos 9 straipsnyje „Teisė į bylos nagrinėjimą iš naujo“ nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad tuo atveju, kai įtariamieji arba kaltinamieji nedalyvavo nagrinėjant jų bylą teisme ir nebuvo patenkintos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, jie turėtų teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo arba į kitą teisių gynimo priemonę, kuri leistų iš naujo nagrinėti bylą iš esmės, įskaitant naujų įrodymų vertinimą, ir kurią taikant būtų galima panaikinti pirminį sprendimą. Tuo atveju valstybės narės užtikrina, kad tie įtariamieji ir kaltinamieji turėtų teisę dalyvauti, veiksmingai dalyvauti, laikantis pagal nacionalinę teisę nustatytų procedūrų, ir pasinaudoti teisėmis į gynybą.“

B. Bulgarijos teisė

11. *Nakazatelno-protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas, toliau – NPK) 55 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Kaltinamasis turi šias teises: <...> dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme <...>“

12. NPK 94 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatyta:

„(1) Gynėjas privalo dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme, kai:

<...>

8. nagrinėjant bylą nedalyvauja kaltinamasis;

<...>

(3) Kai gynėjo dalyvavimas būtinas, kompetentinga institucija paskiria advokatą, kuris yra jo gynėjas.“

13. NPK 247 b straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Teisėjo pranešėjo nurodymu kaltinamojo akto kopija įteikiama kaltinamajam. Įteikiant kaltinamąjį aktą kaltinamajam pranešama apie parengiamojo posėdžio datą, 248 straipsnio 1 dalyje nurodytus klausimus, jo teisę atvykti su pasirinktu gynėju, taip pat apie galimybę, kad jam būtų paskirtas gynėjas 94 straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais, ir apie tai, kad byla gali būti nagrinėjama ir išspręsta jam nedalyvaujant, jei įvykdytos 269 straipsnyje nustatytos sąlygos.“

14. NPK 269 straipsnyje nustatyta:

„(1) Bylose, kuriose kaltinamajam pareikšti kaltinimai dėl sunkaus nusikaltimo, jo dalyvavimas teismo posėdyje privalomas.

<...>

(3) Kai tai netrukdo nustatyti objektyvios tiesos, byla gali būti nagrinėjama kaltinamajam nedalyvaujant, jeigu:

- 1) jo nėra nurodytu adresu arba jis jį pakeitė, apie tai neinformavęs kompetentingos institucijos;
- 2) jo gyvenamoji vieta Bulgarijoje nežinoma ir nenustatyta, atlikus išsamią paiešką;

<...>

4) [jis] yra ne Bulgarijos teritorijoje ir

- a) jo gyvenamoji vieta nežinoma;

<...>“

15. NPK 423 straipsnio 1–3 dalyse nustatyta:

„(1) Teisiamajame posėdyje nedalyvavęs nuteistasis gali prašyti atnaujinti baudžiamąją bylą, remdamasis tuo, kad nedalyvavo ją nagrinėjant, per šešis mėnesius nuo tada, kai sužinojo apie galutinį apkaltinamąjį nuosprendį, arba nuo faktinio jo perdavimo Bulgarijos Respublikai iš kitos šalies. Prašymas patenkinamas, išskyrus, pirma, jei nuteistasis pasislėpė po to, kai vykdant ikiteisminį tyrimą jam buvo pareikšti kaltinimai, todėl 247b straipsnio 1 dalyje numatyti veiksmai negalėjo būti įvykdyti, arba, antra, po to, kai minėti veiksmai buvo įvykdyti, nuteistasis teismo posėdyje nedalyvavo be pagrįstos priežasties.

(2) Šis prašymas nesustabdo nuosprendžio vykdymo, nebent teismas nuspręstų kitaip.

(3) Baudžiamoji byla neatnaujinama, jei nuteistasis, dėl kurio nuosprendis priimtas jam nedalyvaujant, neatvyksta į teismo posėdį be pagrįstos priežasties.“

16. NPK 425 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta:

„Jeigu prašymas atnaujinti baudžiamąją bylą pagrįstas, teismas gali:

1) panaikinti nuosprendį <...> ir grąžinti bylą nagrinėti iš naujo, nurodydamas, nuo kurio etapo ji turi būti nagrinėjama iš naujo.“

III. Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

17. *Spetsializirana prokuratura* (Specialiųjų bylų prokuratūra, Bulgarija) pradėjo ikiteisminius tyrimus dėl IR, nes buvo įtariama, kad jis dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, kuria siekta padaryti mokestinius nusikaltimus, už kuriuos skiriama laisvės atėmimo bausmė.

18. Apie kaltinamąjį aktą IR pranešta asmeniškai. Po šio pranešimo IR nurodė adresą, kuriuo būtų galima su juo susisiekti. Vis dėlto šiuo adresu jo nepavyko rasti nei pradėdant baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme stadiją, nei *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas) mėginant jam įteikti šaukimą į teisiamąjį posėdį. Be to, IR pasirinktas gynėjas atsisakė jį ginti. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas *ex officio* paskyrė gynėją, bet jam nepavyko susisiekti su IR.

19. Kadangi kaltinamasis aktas turėjo trūkumų, jis buvo pripažintas negaliojančiu, todėl dėl IR pradėta byla nutraukta³.

20. Paskui buvo parengtas naujas kaltinamasis aktas ir byla pradėta nagrinėti iš naujo. Vis dėlto ir vėl IR buvo ieškomas, be kita ko, per šeimos narius, buvusius darbdavius ir judriojo telefono ryšio tiekėjus, bet jo rasti nepavyko. Atrodo, kad iš naujo pradėjus nagrinėti bylą nacionalinėms kompetentingoms institucijoms, nepaisant veiksmų, kurių jos ėmėsi šiuo tikslu, nepavyko pranešti apie dėl IR priimtą naują kaltinamąjį aktą, nes jis pasislėpė.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad bylą reikia išnagrinėti IR nedalyvaujant, ir tai buvo aptarta nagrinėjant bylą per pirmąjį teismo posėdį. Vis dėlto jis nurodo, kad, jeigu IR bus nuteistas jam nedalyvaujant, jis nuosprendyje turės nurodyti išnagrinėjus bylą IR turimas procesines garantijas, visų pirma jo turimas teisių gynimo priemones, ir tai padaryti taip, kad užtikrintų Direktyvos 2016/343 laikymąsi.

22. Kiek tai susiję tiek su proceso *in absentia* teisėtumu, tiek su teisių gynimo priemonėmis, jis pažymi, kad egzistuoja neaiškumas dėl procesinių garantijų, kurias turi turėti suinteresuotasis asmuo esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama, kai, gavęs pirmą kaltinamąjį aktą ir prieš pradėdant nagrinėti baudžiamąją bylą teisme, jis pasislėpė. Beje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad negalima atmesti, jog IR bus surastas ir suimtas kitos valstybės narės teritorijoje ir perduotas Bulgarijos valdžios institucijoms pagal Europos arešto orderį. Todėl Direktyvos 2016/343 taikymo srities klausimus reikia nagrinėti atsižvelgiant į 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos⁴, iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR⁵, 4a straipsnį.

³ *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Bulgarija) praktikoje nustatyta, kad aktas su trūkumais turi būti pakeistas nauju aktu, ir nurodyta, kad teismas pats negali pašalinti prokuroro padarytų esminių proceso pažeidimų, o turi pastarajam grąžinti bylą.

⁴ OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34.

⁵ OL L 81, 2009, p. 24, toliau – Pagrindų sprendimas 2002/584.

23. Šiomis aplinkybėmis *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos 2016/343] 8 straipsnio 2 dalies b punktas kartu su šios direktyvos 36–39 konstatuojamosiomis dalimis ir [Pagrindų sprendimo 2002/584] 4a straipsnio 1 dalies b punktas kartu su šio sprendimo 7–10 konstatuojamosiomis dalimis turi būti aiškinami taip, kad jie apima atvejį, kai kaltinamasis buvo informuotas apie jam pareikštus pirminius kaltinimus, tačiau, jam pasisplėpus, jis objektyviai nebegali būti informuotas apie nagrinėjimą teisme, be to, jį gina *ex officio* paskirtas advokatas, su kuriuo ryšių jis visiškai nepalaiko?

2. Jei į šį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

ar [Direktyvos 2016/343] 9 straipsniui kartu su 8 straipsnio 4 dalies antru sakiniu ir [Pagrindų sprendimo 2002/584] 4a straipsnio 3 daliai kartu su 4a straipsnio 1 dalies d punktu neprieštarauja nacionalinės teisės nuostatos (NPK 423 straipsnio 1 ir 5 dalys), pagal kurias dėl *in absentia* atliktų tyrimo veiksmų ir *in absentia* priimto nuosprendžio nenumatoma teisės gynimo priemonių, jeigu kaltinamasis po to, kai jam buvo pranešta apie pirminį kaltinimą, slapstosi ir dėl to jo negalima informuoti nei apie bylos nagrinėjimo teisme laiką ir vietą, nei apie neatvykimo į teismą pasekmes?

3. Jei į šį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

ar Direktyvos 2016/343 9 straipsnis kartu su [Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos] 47 straipsniu veikia tiesiogiai?“

24. Tik Europos Komisija pateikė rašytines pastabas ir raštu pateikė atsakymus į Teisingumo Teismo klausimus.

IV. Analizė

A. Dėl priimtimumo

25. Siekiant išnagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą reikia pateikti pirmines pastabas dėl pirmojo ir antrojo prejudicinių klausimų priimtimumo.

26. Kiekvieną iš šių klausimų sudaro dvi dalys. Pirma dalis susijusi su reikšmingu Direktyvos 2016/343, o antra dalis – su Pagrindų sprendimo 2002/584 nuostatų išaiškinimu. Kaip Komisija, manau, kad pagrindų sprendimo nuostatų, konkrečiai – 4a straipsnio išaiškinimas, nereikšmingas, siekiant išnagrinėti pagrindinę bylą. Atsižvelgdamas į prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodytas faktines aplinkybes konstatuoju, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjama byla, kurioje jis turi priimti nuosprendį, nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nesusijusi su Europos arešto orderio galiojimo ar vykdymo klausimu. *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas) prašomas to pagrindų sprendimo 4a straipsnio nuostatų išaiškinimas iš tikrųjų susijęs su hipotetine problema, nes šis teismas nurodo, kad negalima atmesti, jog IR bus surastas ir suimtas kitos valstybės narės teritorijoje ir perduotas Bulgarijos valdžios institucijoms pagal Europos arešto orderį.

27. Šiomis aplinkybėmis siūlau, remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, pripažinti, kad pirmasis ir antrasis prejudiciniai klausimai nepriimtini, kiek jie susiję su Pagrindų sprendimo 2002/584 išaiškinimu⁶.

B. Dėl esmės

28. Šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo iš esmės prašoma nustatyti, kokiu mastu asmuo, nuteistas išnagrinėjus bylą teisme jam nedalyvaujant, pagal Direktyvos 2016/343 9 straipsnį gali pasinaudoti teise į bylos nagrinėjimą teisme iš naujo, jeigu šis asmuo, kuriam įteiktas kaltinamasis aktas paskui panaikintas, pasislėpė, todėl, pirma, jis nebuvo informuotas nei apie galutinį kaltinamąjį aktą, nei apie jo bylos nagrinėjimą, nei apie neatvykimo į teismo posėdį pasekmes, antra, jam atstovauja valstybės paskirtas gynėjas, su kuriuo jis nepalaiko jokių ryšių.

29. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismui teikia klausimus, atsižvelgdamas į NPK 423 straipsnio 1 dalies nuostatas. Šiame straipsnyje įtvirtintas principas, pagal kurį prašymas atnaujinti baudžiamąją bylą tenkinamas, jeigu teisiamejame posėdyje nedalyvavęs nuteistasis jį pateikia per šešis mėnesius nuo tada, kai sužinojo apie apkaltinamąjį nuosprendį⁷. Vis dėlto tame straipsnyje nustatytos šio principo išimtys⁸. Taigi prašymas atnaujinti baudžiamąją bylą gali būti atmestas, jeigu nuteistasis, informuotas apie jam pareikštus kaltinimus vykdant ikiteisminį tyrimą, pasislėpė, bet jam dar nebuvo įteiktas galutinis kaltinamasis aktas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, tai reiškia, kad negali būti atnaujinta baudžiamoji byla, jeigu kaltinamasis neinformuotas nei apie parengiamąjį posėdį, nei apie galimybę būti atstovaujamam gynėjo, nei apie neatvykimo į teismo posėdį pasekmes.

30. Kadangi nė vienoje Direktyvos 2016/343 nuostatoje aiškiai nenurodyta, koks teisinis režimas taikomas besislapstančiam asmeniui ir kokios teisės suteikiamos išnagrinėjus bylą jam nedalyvaujant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo prašo nustatyti, ar toks reglamentavimas atitinka šią direktyvą.

31. Šiuo tikslu jis Teisingumo Teismo prašo nurodyti, ar turi būti laikoma, kad asmeniui, kurio padėtis tokia, kaip IR, turi būti taikomas Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytas teisinis režimas, pagal kurį gali būti vykdomas sprendimas, priimtas išnagrinėjus bylą teisme šiam asmeniui nedalyvaujant (pirmasis klausimas), ar veikia nurodytasis šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalyje ir 9 straipsnyje, pagal kurį šiam asmeniui turi būti suteikta teisė į bylos nagrinėjimą teisme iš naujo (antrasis klausimas).

32. Kadangi šios dvi nuostatų grupės susijusios, siūlau Teisingumo Teismui pirmąjį ir antrąjį prejudicinius klausimus nagrinėti kartu.

⁶ Žr., be kita ko, 2013 m. sausio 29 d. Sprendimą *Radu* (C-396/11, EU:C:2013:39, 22 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija), taip pat 2021 m. spalio 28 d. Sprendimą *Komisija za protivočestvie na koruptsijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo* (C-319/19, EU:C:2021:883, 24 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁷ Pagal NPK 425 straipsnio 1 dalies 1 punktą atnaujinus baudžiamąją bylą gali būti panaikintas nuosprendis ir byla grąžinta nagrinėti iš esmės nuo to etapo, nuo kurio teismas nurodo pradėti nagrinėti bylą iš naujo.

⁸ Prašymas gali būti atmestas dviem atvejais. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą priskiriamas prie pirmojo atvejo. Antruoju atveju nuteistajam yra įteiktas galutinis kaltinamasis aktas ir jis be pagrįstos priežasties neatvyksta į teismo posėdį.

33. Analizę pradėsiu nuo Direktyvos 2016/343 8 ir 9 straipsnių turinio nagrinėjimo, paskui sutelksiu dėmesį, pirma, į šia direktyva Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamus tikslus ir, antra, į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁹ 6 straipsnio 1 dalies paisymo.

1. Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 ir 4 dalių ir 9 straipsnio teksto analizė

34. Nurodęs principą, kad kaltinamieji turi teisę dalyvauti nagrinėjant jų bylą teisme, Sąjungos teisės aktų leidėjas valstybėms narėms suteikia teisę numatyti procedūras, pagal kurias asmenys gali būti teisiami jiems nedalyvaujant. Remdamosi Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 ir 3 dalimis valstybės narės gali numatyti, kad bylos nagrinėjimas teisme gali būti surengtas kaltinamajam nedalyvaujant ir vykdomas ją išnagrinėjus priimtas sprendimas. Šios nuostatos grindžiamos prielaida, kad šiam asmeniui buvo pranešta apie jo bylos nagrinėjimo datą ir vietą, todėl jis laikomas savanoriškai ir aiškiai atsisakęs dalyvauti ją nagrinėjant.

35. Iš tikrųjų, kaip tai įrodysiu, iš šios direktyvos 8 ir 9 straipsnių matyti, kad nuteistieji, nedalyvavę nagrinėjant jų bylą teisme, skirstomi į dvi kategorijas. Pirma kategorija: asmenys, kurie tikrai žinojo ar galėjo sužinoti bylos nagrinėjimo datą ir vietą; antra kategorija: kiti asmenys. Prie antrosios kategorijos priskiriami asmenys turi teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, o prie pirmosios kategorijos priskiriami asmenys neturi teisės į tokią priemonę. Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė dvi galimybes atsisakyti rengti bylos nagrinėjimą iš naujo sąlygas¹⁰.

36. Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalies a punkte nustatyta pirma sąlyga dėl kaltinamojo informavimo. Jis turi būti laiku informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo į teismo posėdį pasekmes. Kitaip tariant, šis asmuo turi žinoti, kad dėl jo gali būti priimtas apkaltinamasis ar išteisinamasis nuosprendis, jeigu jis nedalyvaus nagrinėjant bylą.

37. Šios direktyvos 8 straipsnio 2 dalies b punkte nurodyta antra sąlyga dėl galimybės kaltinamajam būti atstovaujamaam gynėjo. Ši sąlyga siejama su atveju, kai šis asmuo, informuotas apie rengiamą bylos nagrinėjimą teisme, užuot asmeniškai dalyvavęs nagrinėjant bylą, sąmoningai pasirenka būti atstovaujamas teisininko¹¹. Iš esmės tai įrodo, kad jis atsisakė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme, bet užsitikrino teisę į gynybą. Europos Žmogaus Teisių Teismas mano, kad kiekvieno kaltinamojo teisė būti veiksmingai ginamam advokato, kurį prireikus gali paskirti teismas, yra vienas pagrindinių teisingo bylos nagrinėjimo elementų. Kaltinamasis šios teisės nepraranda vien dėl to, kad nedalyvavo teismo posėdyje. Todėl baudžiamosios sistemos teisingumui esminės svarbos turi tai, kad nagrinėjant bylą nedalyvavęs kaltinamasis nebūtų baudžiamas pažeidžiant teisę į gynėjo dalyvavimą ir jis būtų tinkamai ginamas tiek pirmojoje, tiek apeliacinėje instancijoje¹².

38. Visų pirma konstatuoju, kad kiekvienai iš šių sąlygų tenkinti būtina informuoti kaltinamąjį apie jo bylos nagrinėjimą teisme. Taigi šios pareigos paisymas iš esmės svarbus nuosprendžio, priimto išnagrinėjus bylą šiam asmeniui nedalyvaujant, vykdymui.

⁹ 1950 m. lapkričio 4 d. pasirašytos Romoje, toliau – EŽTK.

¹⁰ Taip pat žr. tos direktyvos 35 konstatuojamąją dalį.

¹¹ Taip pat žr. Direktyvos 2016/343 37 konstatuojamąją dalį.

¹² Šiuo klausimu žr. 2001 m. vasario 13 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Krombach prieš Prancūziją* (CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, 89 punktas) ir 2006 m. kovo 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 91 punktas).

39. Antra, konstatuoju, kad šios pareigos informuoti neįvykdymas lemia Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies ir 9 straipsnio nuostatų taikymą, nes tuomet nacionalinės kompetentingos valdžios institucijos turi užtikrinti, kad kaltinamasis turėtų teisę į bylos nagrinėjimą teisme iš naujo. Kaip patvirtinama šiuose straipsniuose¹³, šios direktyvos 8 straipsnio 2 ir 3 dalių, 8 straipsnio 4 dalies ir 9 straipsnio nuostatos susijusios taip, kad jos sudaro darnią visumą, todėl šio asmens informavimas yra vienos ar kitos tvarkos „lemiamas veiksnys“.

40. Teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo apimtis apibrėžta tos direktyvos 9 straipsnyje.

41. Kiek tai susiję su bylos nagrinėjimo iš naujo forma, Sąjungos teisės aktų leidėjas valstybėms narėms leidžia nustatyti teisių gynimo priemonių ir *in absentia* nuteistų asmenų teisės į gynybą paisymą užtikrinančių procedūrų sistemą. Tai visiškai nuoseklu atsižvelgiant į tai, kad Direktyvoje 2016/343 nustatytos bendros būtiniausios taisyklės¹⁴, nes ji nėra visapusiška ir išsami priemonė, kuria siekiama reglamentuoti visas teismo sprendimų priėmimo sąlygas¹⁵. Šios tvarkos pasirinkimas yra valstybių narių procesinės autonomijos dalykas ir jį lemia jų teisės sistemų ypatumai.

42. Vis dėlto, kiek tai susiję su šio bylos nagrinėjimo iš naujo apimtimi, Sąjungos teisės aktų leidėjas valstybėms narėms vienareikšmiškai nustatė konkrečias pareigas. Jis reikalauja, kad būtų nustatyta procedūra, kuri leistų iš naujo nagrinėti bylą iš esmės, įskaitant naujų įrodymų vertinimą, be to, kad ją taikant būtų galima panaikinti pirminį sprendimą. Paskui jis iš valstybių narių reikalauja užtikrinti, kad iš naujo taikant šią teisių gynimo priemonę kaltinamieji turėtų teisę dalyvauti ir veiksmingai dalyvauti nagrinėjant bylą, laikantis pagal nacionalinę teisę nustatytų procedūrų, ir galėtų pasinaudoti teise į gynybą.

43. Šiuo atveju Sąjungos teisės aktų leidėjas įtraukia Europos Žmogaus Teisių Teismo nustatytus esminius bylos nagrinėjimo teisme iš naujo reikalavimus, kuriuos nurodysiu šios išvados 66 ir 67 punktuose¹⁶.

44. Išnagrinėjęs Direktyvos 2016/343 tekstą konstatuoju, kad situacijai, kai kaltinamasis neinformuotas nei apie jo bylos nagrinėjimą teisme, nei apie neatvykimo į teismo posėdį pasekmes, *a priori* taikomos ne šios direktyvos 8 straipsnio 2 dalies, o šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalies nuostatos.

45. Vis dėlto išlieka „pilkoji zona“ dėl situacijos, kai asmenys neinformuoti apie jų bylos nagrinėjimą dėl nuo jų pačių priklausančių priežasčių. Šiame etape reikia atsakyti, be kita ko, į klausimą, ar šis išaiškinimas taikomas situacijai, kai kaltinamasis negalėjo būti informuotas nei apie jo bylos nagrinėjimą, nei apie neatvykimo į teismo posėdį pasekmes, nes pasislėpė.

¹³ Teisę į bylos nagrinėjimą teisme iš naujo reglamentuojančios nuostatos taikomos tik jeigu „negalima patenkinti [8] straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, nes negalima nustatyti įtariamojo ar kaltinamojo buvimo vietos, nepaisant deramų pastangų (8 straipsnio 4 dalis), arba „[netenkinamos] 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos“ (9 straipsnis).

¹⁴ Žr. šios direktyvos 1 straipsnį ir 2–4 ir 9 konstatuojamąsias dalis.

¹⁵ Žr. 2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą *Milev* (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, 45–47 punktai).

¹⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat mano, kad pagal EŽTK Susitariančiosioms valstybėms palikta didelė laisvė pasirinkti tinkamas priemones, kad jų teismų sistemos atitiktų šios konvencijos 6 straipsnio reikalavimus, su sąlyga, kad vidaus teisės teikiamos galimybės yra veiksmingos, kai kaltinamasis nei atsisakė atvykti į teismo posėdį ir gintis, nei ketino slapstytis nuo teisingumo vykdymo. Žr., pavyzdžiui, 2001 m. birželio 14 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Medenica prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, 55 punktas).

46. Kitaip tariant, ar Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė, kad pareigos informuoti paisymas būtų absoliutus reikalavimas, nepriklausantis nuo kaltinamojo pasirinkto elgesio ir ypač nuo priešasčių, dėl kurių nebuvo galimybės jo rasti, nepaisant nacionalinių kompetentingų institucijų pastangų? Ar Sąjungos teisės aktų leidėjas reikalauja, kad valstybės narės numatytų bylos nagrinėjimą iš naujo kaskart, kai kaltinamasis slapstosi?

47. Dėl toliau nurodytų priešasčių nesu tuo įsitikinęs.

48. Visų pirma iš Direktyvos 2016/343 36 konstatuojamosios dalies matyti, kad nacionalinių kompetentingų valdžios institucijų pareiga informuoti kaltinamąjį apie bylos nagrinėjimą teisme reiškia asmenišką teismo šaukimo jam įteikimą arba oficialios informacijos apie bylos nagrinėjimo teisme laiką ir vietą suteikimą laiku ir kitomis priemonėmis taip, kad jis galėtų sužinoti apie tą nagrinėjimą. Šiuo atveju Sąjungos teisės aktų leidėjas įtraukia ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, pagal kurią kaltinamasis gali būti laikomas savo veiksmais netiesiogiai atsisakiusiu teisės dalyvauti nagrinėjant bylą teisme, tik jeigu įrodyta, kad jis galėjo protingai numatyti savo veiksmų šiuo atžvilgiu pasekmes¹⁷. Taigi nacionaliniai teismai turi būti deramai rūpestingi, kaltinamajam įteikdami tinkamos formos šaukimą į teisiamąjį posėdį¹⁸, o tai reiškia, kad jis turi būti taip informuotas apie teismo posėdį, kad žinotų ne tik to posėdžio datą, laiką ir vietą, bet ir turėtų pakankamai laiko pasiręngti gynybai ir atvykti į teismą¹⁹.

49. Vis dėlto iš Direktyvos 2016/343 38 konstatuojamosios dalies matyti, kad būdas, kuriuo pateikta informacija, ir ypač jos pakankamumas gali būti kontroliuojami. Sąjungos teisės aktų leidėjas nurodo: „sprendžiant, ar būdas, kuriuo teikiama informacija, yra pakankamas siekiant užtikrinti, kad asmuo žinotų apie bylos nagrinėjimą teisme, tam tikrais atvejais taip pat reikėtų atkreipti dėmesį visų pirma į valdžios institucijų pastangas siekiant informuoti atitinkamą asmenį ir į atitinkamo asmens pastangas siekiant gauti jam skirtą informaciją“.

50. Iš to darau išvadą, kad valstybės narės kiekvienu konkrečiu atveju gali nagrinėti informacijos kaltinamajam pateikimo būdą ir aplinkybes. Vartojami žodžiai „tam tikrais atvejais“ ir „taip pat“, manau, įrodo, kad valstybės narės gali atsižvelgti ir į kitus nei su akto pobūdžiu, forma ar turiniu susijusius veiksnius. Reikalaujamas, kad jos atkreiptų „[ypatingą] dėmesį“ tiek į nacionalinių valdžios institucijų, tiek į kaltinamojo pastangas, atitinkamai siekiant perduoti ar gauti informaciją, mano nuomone, Sąjungos teisės aktų leidėjas akcentuoja kiekvienos iš baudžiamojo proceso šalių veiksmus.

51. Atlikdamos būtent šį nagrinėjimą valstybės narės, manau, gali atsižvelgti į tai, kad kaltinamasis pasislėpė. Nors ši sąvoka nurodyta Direktyvos 2016/343 39 konstatuojamojoje dalyje, šioje direktyvoje ji neapibrėžta. Vis dėlto remiantis įprasta reikšme žodis „pabėgimas“ visų pirma reiškia veiksmus, kuriuos atlikdamos asmuo pasišalina, išsisuka nuo to, kas sunku, problemiška ar pavojinga arba mėgina to išvengti²⁰.

¹⁷ Žr., be kita ko, 2006 m. kovo 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 87 ir 89 punktai); 2012 m. balandžio 24 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Haralampievs prieš Bulgariją* (CE:ECHR:2012:0424JUD002964803, 33 punktas) ir 2012 m. gegužės 22 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Idalov prieš Rusiją* (CE:ECHR:2012:0522JUD000582603, 173 punktas).

¹⁸ Žr., pavyzdžiui, 1985 m. vasario 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Colozza prieš Italiją* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 32 punktas) ir 2018 m. birželio 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *M.T.B. prieš Turkiją* (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, 49–53 punktai).

¹⁹ Žr., pavyzdžiui, 2018 m. rugpjūčio 28 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Vyacheslav Korchagin prieš Rusiją* (CE:ECHR:2018:0828JUD001230716, 65 punktas).

²⁰ Žr. Prancūzijos Akademijos žodyną arba „Larousse“ žodyną.

52. Manau, kad reikia skirti du atvejus, kai asmenys slapstosi.

53. Pirmuoju atveju, nepaisant nacionalinių valdžios institucijų rūpestingumo ir visų įdėtų pastangų informuoti kaltinamąjį apie jo bylos nagrinėjimo datą, vietą ir neatvykimo į teismo posėdį pasekmes, jam nebuvo suteikta šios informacijos, nes jis sąmoningai ir tyčia nevykdė savo pareigos būti informuotam apie bylos nagrinėjimą teisme, ir jis tai darė, siekdamas išvengti teisingumo vykdymo. Šiuo atveju, kai nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi visų veiksmų, kad informuotų kaltinamąjį, o jis savo veiksmais vengė, kad jam būtų suteikta ši informacija, manau, kad valstybės narės turėtų galėti vykdyti nuosprendį pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 3 dalį ir atsisakyti nagrinėti bylą iš naujo.

54. Vis dėlto antruoju atveju kaltinamasis neinformuotas apie jo bylos nagrinėjimo datą ir vietą dėl visai kitokių priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios ar susijusių su teisėtais pagrindais, pavyzdžiui, dėl jo atskirties ar pažeidžiamumo. Šiuo atveju, kai pareigos informuoti neįvykdymo nelemia sąmoningas ir tyčinis kaltinamojo pareigų nevykdymas, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad šis asmuo galėtų pasinaudoti teise į bylos nagrinėjimą iš naujo pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje ir 9 straipsnyje nustatytus reikalavimus.

55. Mano siūlomas besislapstančių asmenų atskyrimas suponuoja tai, kad nacionalinis teismas turi išsamiai išnagrinėti visas bylos aplinkybes.

56. Taigi jis turi patikrinti, ar nacionalinės valdžios institucijos pakankamai rūpestingai stengėsi informuoti kaltinamąjį, užtikrinti jo dalyvavimą bylą nagrinėjančiame teisme ir nustatyti jo buvimo vietą, šiame kontekste atsižvelgdamos į šiam asmeniui tenkančios pareigos gauti informaciją apie jo bylos nagrinėjimą teisme pobūdį ir apimtį. Prireikus nacionalinis teismas, remdamasis tiksliais ir objektyviomis bylos aplinkybėmis, turi galėti vienareikšmiškai įrodyti, kad tas asmuo buvo informuotas apie jam pareikštų kaltinimų pobūdį ir pagrindą ir kad sąmoningai ir tyčia neįvykdė jam tenkančių pareigų, kad galėtų būti informuotas apie jo bylos nagrinėjimą teisme, nes, pavyzdžiui, nurodė neteisingą adresą ar nepranešė, kad jis pasikeitęs, nors tai buvo nurodyta padaryti.

57. Mano siūlomas Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalies aiškinimas, manau, neprieštarauja Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamiems tikslams²¹.

2. Direktyvos 2016/343 teleloginė analizė

58. Primenu, kad Direktyvos 2016/343 tikslas – nustatyti bendras būtinausias taisykles dėl teisės dalyvauti nagrinėjant bylą teisme, kad būtų sustiprintas valstybių narių tarpusavio pripažinimas ir pasitikėjimas viena kitos baudžiamojo teisingumo sistemomis²². Taip pat primenu, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją ši direktyva nėra visapusiška ir išsami priemonė, kuria siekiama reglamentuoti *visas teismo sprendimų priėmimo sąlygas*²³. Taigi, nors Sąjungos teisės aktų leidėjas reikalauja, kad valstybės narės numatytų galimybę nagrinėti bylą teisme iš naujo,

²¹ Žr. 2020 m. vasario 13 d. Sprendimą *Spetsializirana prokuratura (Teismo posėdis kaltinamajam nedalyvaujant)* (C-688/18, EU:C:2020:94, 29 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

²² Žr. Direktyvos 2016/343 1 straipsnį ir 2–4, 9 ir 10 konstatuojamąsias dalis.

²³ Šiuo klausimu žr. 2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą *Milev* (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, 45–47 punktai).

siekiant užtikrinti *in absentia* nuteistų asmenų teisės į gynybą paisymą, kad būtų pasiekti tos direktyvos tikslai, dėl šios priežasties nebūtinai visada tiems asmenims turi būti suteikta teisė į bylos nagrinėjimą iš naujo.

59. Kaip Teisingumo Teismas nusprendė 2021 m. sausio 14 d. Nutartyje *UC ir TD (Kaltinamojo akto formos trūkumai)*²⁴, nacionalinis teismas turi „užtikrinti, pirma, teisės į gynybą paisymo ir, antra, būtinybės užtikrinti baudžiamojo persekiojimo veiksmingumą ir kad baudžiamoji byla būtų išnagrinėta per pagrįstą terminą, teisingą pusiausvyrą“²⁵. Taigi dėl tokios griežtos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą sampratos, pagal kurią sistemingai reikalaujama galimybės nagrinėti bylą teisme iš naujo, net jeigu nacionalinės kompetentingos valdžios institucijos *de facto* neturi galimybės informuoti kaltinamojo apie jo bylos nagrinėjimą teisme, nes jis slapstosi, sąmoningai ir tyčia nevykdo jam tenkančios pareigos gauti šią informaciją, gali kilti grėsmė, kad tam tikri kaltinamieji piktnaudžiaus teise ir procesu, tikėdamiesi, kad galės remtis praleistu pagrįstu terminu ar baudžiamosios atsakomybės senatimi, o tai lemtų uždelstą teisingumo vykdymą, nukentėjusiųjų asmenų, kuriems kartais tenka kelių teismo posėdžių dvasinės kančios ir finansinės sąnaudos, neveltį, o gal net atsisakymą vykdyti teisingumą.

60. Taigi Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2–4 dalyse ir 9 straipsnyje nustatytos taisyklės turi leisti užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp, pirma, baudžiamojo persekiojimo veiksmingumo ir gero teisingumo vykdymo, kad valstybės narės galėtų vykdyti sprendimą, priimtą dėl asmens, akivaizdžiai nevykdžiusio savo pareigų, kad išvengtų teisingumo vykdymo, kurio kompetentingos nacionalinės institucijos negalėjo informuoti apie jo bylos nagrinėjimą, ir, antra, teisės į bylos nagrinėjimą teisme iš naujo, skirtos užtikrinti asmens, neketinusio atsisakyti atvykti į teismo posėdį, gintis ir slapstyti nuo teisingumo vykdymo, teisei į gynybą.

61. Galiausiai mano siūlomas aiškinimas atitinka Europos Žmogaus Teisių Teismo suformuotą jurisprudenciją dėl EŽTK 6 straipsnio 1 dalies paisymo.

3. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos analizė

62. 2020 m. vasario 13 d. Sprendime *Spetsializirana prokuratura (Teismo posėdis kaltinamajam nedalyvaujant)*²⁶ Teisingumo Teismas priminė priežastis, dėl kurių aiškinant Direktyvos 2016/343 nuostatas reikia atsižvelgti į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją dėl teisės dalyvauti nagrinėjant bylą teisme paisymo²⁷. Sąjungos teisės aktų leidėjas šios direktyvos 11, 13, 33, 45, 47 ir 48 konstatuojamosiose dalyse aiškiai nurodė norą sustiprinti ir užtikrinti veiksmingą teisės į teisingą bylos nagrinėjimą taikymą baudžiamosiose bylose, įtraukdamas į Sąjungos teisę šio Teismo suformuotą jurisprudenciją dėl EŽTK 6 straipsnio 1 dalies paisymo.

63. Dėl šio straipsnio Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad slapstymasis yra pakankamai akivaizdus, jeigu asmuo žino, kad dėl jo pradėtas baudžiamasis procesas, taip pat kaltinimų pobūdį ir pagrindus, neketina dalyvauti nagrinėjant bylą ar tikisi išvengti baudžiamojo persekiojimo²⁸.

²⁴ C-769/19, nepaskelbta Rink., EU:C:2021:28.

²⁵ Šios nutarties 45 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija.

²⁶ C-688/18, EU:C:2020:94.

²⁷ Žr. to sprendimo 34 ir 35 punktus.

²⁸ Žr. 2006 m. kovo 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 98–101 punktai).

64. Šiame kontekste Europos Žmogaus Teisių Teismas svarsto dviem etapais.

65. Pirmame etape Europos Žmogaus Teisių Teismas nustato, ar, remiantis objektyviomis ir reikšmingomis faktinėmis aplinkybėmis, įrodyta, kad kaltinamasis atsisakė teisės atvykti į teismo posėdį ir gintis arba kad jis ketino išvengti teisingumo vykdymo. Dėl šio aspekto šis Teismas reikalauja, kad nacionaliniai teismai su reikiamu rūpestingumu kaltinamajam asmeniškai praneštų apie jam reiškiamus kaltinimus ir įteiktų tinkamos formos šaukimą į teisiąją posėdį²⁹. Jeigu negauta oficialaus pranešimo, to Teismo nuomone, tam tikros pakankamos faktinės ir konstatuotos aplinkybės gali leisti vienareikšmiškai įrodyti, jog kaltinamasis yra informuotas, kad dėl jo pradėtas baudžiamasis procesas, kad jis žino apie kaltinimų pobūdį ir pagrindus ir kad neketina dalyvauti nagrinėjant bylą ar tikisi išvengti baudžiamąjį persekiojimą³⁰. Būtent šiame kontekste jis nagrinėja, ar nacionalinės kompetentingos valdžios institucijos buvo pakankamai rūpestingos, kad nustatytų kaltinamojo buvimo vietą ir informuotų apie baudžiamosios bylos nagrinėjimą³¹, be kita ko, atlikdamos tinkamą paiešką³². 2012 m. spalio 11 d. Sprendime *Abdelali prieš Prancūziją*³³ šis Teismas priminė, kad vien pareiškėjo nebuvimo jo nuolatinėje gyvenamojoje vietoje ar giminaičių gyvenamojoje vietoje nepakanka, siekiant nuspręsti, kad jis žinojo apie dėl jo pradėtą baudžiamąjį persekiojimą ir baudžiamąjį procesą ir kad jis „slapstosi“.

66. Jeigu šių konstatuotų aplinkybių nepakanka, antrajame etape Europos Žmogaus Teisių Teismas nagrinėja, kokia apimtimi kaltinamasis neabejotinai galėjo pasinaudoti galimybe atvykti į teismo posėdį nagrinėjant bylą iš naujo³⁴. Tas Teismas nusprendė, kad pareiga užtikrinti kaltinamajam teisę dalyvauti posėdžių salėje – arba per pirmąjį dėl jo pradėtą procesą, arba naujo proceso metu – yra vienas iš esminių [EŽTK] 6 straipsnio elementų. Priešingu atveju, baudžiamasis procesas laikomas „akivaizdžiai prieštaraujančiu [EŽTK] 6 straipsnio nuostatomis arba „akivaizdžiu atsisakymu vykdyti teisingumą“³⁵.

67. Taigi Europos Žmogaus Teisių Teismas reikalauja, kad kaltinamasis turėtų teisę į jam dalyvaujant posėdžiaujančio „neribotą jurisdikciją turinčio“ teismo atliktą naują jam pareikštų kaltinimų faktinio ir teisinio pagrįstumo vertinimą³⁶, suteikiantį visas teisės į teisingą bylos nagrinėjimą garantijas pagal EŽTK 6 straipsnį. Vis dėlto jis Susitariančiosioms valstybėms palieka

²⁹ Žr. šios išvados 18 išnašą. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją išvados dėl tokio atsisakymo negalima daryti nei dėl neaiškaus ir neoficialaus žinojimo (žr., be kita ko, 2006 m. gegužės 23 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Kounov prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, 47 punktas)), nei dėl paprastos prezumpcijos, nei vien dėl besislapančio asmens statuso (žr. 1985 m. vasario 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Colozza prieš Italiją* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 28 punktas)).

³⁰ Žr. 2006 m. kovo 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 98–101 punktai); 2006 m. gegužės 23 d. Sprendimą *Kounov prieš Bulgariją* (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, 48 punktas); 2017 m. sausio 26 d. *Lena Atanasova prieš Bulgariją* (CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, 52 punktas), taip pat 2017 m. vasario 2 d. Sprendimą *Ait Abbou prieš Prancūziją* (CE:ECHR:2017:0202JUD004492113, 62–65 punktai).

³¹ 1985 m. vasario 12 d. Sprendime *Colozza prieš Italiją* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 28 punktas) Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymi, kad stebima situacija „nedera su reikalaujamu Susitariančiųjų valstybių rūpestingumu užtikrinant galimybę veiksmingai naudotis pagal [EŽTK] 6 straipsnį garantuojamomis teisėmis“. 2018 m. birželio 12 d. Sprendime *M.T.B. prieš Turkiją* (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, 51–54 punktai) šis Teismas nusprendė, kad bylą iš esmės nagrinėjantis teismas nebuvo reikiamai rūpestingas, stengdamasis nustatyti pareiškėjo buvimą, nes jam tik pranešė apie sprendimą pagal vidaus teisės nuostatas. To Teismo nuomone, vien šio pranešimo nepakanka valstybės pareigoms pagal EŽTK 6 straipsnį įvykdyti.

³² Žr. 1985 m. vasario 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Colozza prieš Italiją* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 28 punktas).

³³ CE:ECHR:2012:1011JUD004335307, 54 punktas.

³⁴ Žr. 1985 m. vasario 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Colozza prieš Italiją* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 29 punktas) ir 2006 m. kovo 1 d. Sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 101 punkto pabaiga).

³⁵ Žr. 2006 m. kovo 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 84 punktas) ir 2018 m. birželio 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *M.T.B. prieš Turkiją* (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, 61 punktas).

³⁶ Žr. 1985 m. vasario 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Colozza prieš Italiją* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 31 ir 32 punktai).

„didelę laisvę pasirinkti tinkamas priemonės, kad jų teismų sistemos atitiktų [šio straipsnio] reikalavimus“, jeigu „vidaus teisės teikiamos galimybės yra veiksmingos, kai kaltinamasis nei atsisakė atvykti į teismo posėdį ir gintis, nei ketino slapstyti nuo teisingumo vykdymo“³⁷.

68. Europos Žmogaus Teisių Teismas nurodytus principus taikė 2017 m. sausio 26 d. Sprendime *Lena Atanasova prieš Bulgariją*³⁸. Byloje, kurioje priimtas šis sprendimas, į Teismą kreiptasi dėl klausimo, ar *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas) pažeidė EŽTK 6 straipsnio 1 dalį dėl to, kad remdamasis NPK 423 straipsnio 1 dalimi (nagrinėjamoje šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą) atmetė besislapstančios pareiškėjos prašymą atnaujinti baudžiamąją bylą, nes ji mėgino išvengti teisingumo, todėl dėl savo pačios neteisėto elgesio negalėjo dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą³⁹.

69. Europos Žmogaus Teisių Teismas šio atmetimo nelaikė tokiu pažeidimu, nes kaltinamoji sąmoningai ir tinkamai netiesiogiai atsisakė pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį garantuojamos teisės asmeniškai dalyvauti nagrinėjant bylą teisme. Prieš tai šis Teismas konstatavo, kad pareiškėja buvo tinkamai informuota apie dėl jos vykdomą baudžiamąjį procesą ir jai pareikštus kaltinimus, kad ji pripažino faktines aplinkybes ir pranešė esanti pasirengusi duoti išsamius parodymus ir tartis dėl bausmės skyrimo sąlygų. Taip pat tas Teismas konstatavo, kad šaukimas į teisiamąjį posėdį jai negalėjo būti įteiktas, nes ji pakeitė gyvenamąją vietą ir apie tai nepranešė kompetentingoms valdžios institucijoms. Be to, šis Teismas nusprendė, kad nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi pagrįstų veiksmų, būtinų užtikrinti kaltinamosios dalyvavimą nagrinėjant bylą. Šioje byloje valdžios institucijos pirmiausia mėgino įteikti šaukimą šiam asmeniui adresu, kurį ji nurodė iki paieškos, paskui – žinomais adresais ar laisvės atėmimo įstaigose ir galiausiai taip pat įsitikino, kad ji neišvyko iš valstybės teritorijos⁴⁰.

70. Vis dėlto Europos Žmogaus Teisių Teismas tokios išvados nepadarė 2006 m. gegužės 23 d. Sprendime *Kounov prieš Bulgariją*⁴¹. Tame sprendime šis Teismas nusprendė, kad pažeista EŽTK 6 straipsnio 1 dalis, nes *in absentia* nuteistam pareiškėjui atsisakyta pripažinti teisę į baudžiamosios bylos atnaujinimą, nors valdžios institucijos neįrodė, kad jis vienareikšmiškai atsisakė teisės atvykti į teismo posėdį. Tame sprendime Teismas konstatavo, kad kaltinamasis buvo išklaustas dėl inkriminuojamų nusikalstamų veikų, bet jam asmeniškai nepranešta apie kaltinimų pateikimą. Jis nusprendė, kad, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjui nepranešta apie kaltinimus, iš jam pateiktų dokumentų visai nebuvo galima nustatyti, kad jis žinojo apie pradėtą baudžiamąjį persekiojimą, bylos perdavimą teismui ar jo bylos nagrinėjimo datą. Šis Teismas nusprendė, kad policijos apklaustas dėl faktinių aplinkybių pareiškėjas galėjo tik daryti prielaidą, kad bus pradėtas baudžiamasis persekiojimas, bet tikrai negalėjo tiksliai žinoti apie kaltinimus, kurie jam bus pareikšti⁴².

³⁷ Žr. 2001 m. birželio 14 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Medenica prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, 55 punktas). Taip pat žr. 1985 m. vasario 12 d. Sprendimą *Colozza prieš Italiją* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 30 punktas) ir 2006 m. kovo 1 d. Sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 82 punktas).

³⁸ CE:ECHR:2017:0126JUD005200907.

³⁹ Žr. šio sprendimo 27 ir 28 punktus.

⁴⁰ Žr. to sprendimo 52 ir 53 punktus.

⁴¹ CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, 32, 49, 53 ir 54 punktai. Taip pat žr. precedentinį 2006 m. kovo 1 d. Sprendimą *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 100 punktas), kuriame Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad tokios aplinkybės nebuvo įrodytos, nes nebuvo kitų objektyvių įrodymų, išskyrus tai, kad kaltinamojo nebuvo nuolatinėje gyvenamojoje vietoje, todėl nacionalinės valdžios institucijos rėmėsi prielaida, kad pareiškėjas dalyvavo darant nusikaltimą, kuriuo kaltintas, arba už jį turi atsakyti. Šis Teismas tokio paties požiūrio laikėsi ir 2006 m. rugsėjo 28 d. Sprendime *Hu prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0928JUD000594104, 53–56 punktai).

⁴² Vis dėlto 2006 m. kovo 1 d. Sprendime *Sejdovic prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 85 punktas) Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad *in absentia* priimto nuosprendžio apskundimo termino atnaujinimas, kaltinamajam suteikiant galimybę dalyvauti teismo posėdyje apeliacinėje instancijoje ir prašyti pateikti naujų įrodymų, turi būti nagrinėjamas kaip galimybė priimti naują sprendimą dėl faktinio ir teisinio kaltinimų pagrįstumo, o tai leidžia daryti išvadą, kad apskritai byla išnagrinėta teisingai.

71. Konstatuoju, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat siekia užtikrinti pusiausvyrą tarp nagrinėjant bylą nedalyvavusio asmens teisės į gynybą paisymo ir būtinybės užtikrinti baudžiamojo persekiojimo, kai tas asmuo vienareikšmiškai pareiškė norą jo išvengti, veiksmingumą.

72. Atsižvelgdamas į visus pateiktus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui nuspręsti, kad Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 ir 3 dalys apima situaciją, kai atsižvelgdamas į visas konkrečias nagrinėjamos situacijos aplinkybes nacionalinis teismas konstatuoja, kad, nepaisant nacionalinių kompetentingų institucijų rūpestingumo ir pastangų informuoti kaltinamąjį apie jo bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo į teismo posėdį pasekmes, jis sąmoningai ir tyčia neįvykdė savo pareigos gauti šią informaciją, siekdamas išvengti teisingumo vykdymo.

73. Tai nagrinėdamas nacionalinis teismas turi nustatyti kaltinamajam tenkančios pareigos būti informuotam pobūdį ir apimtį ir prireikus, remdamasis tiksliais ir objektyviomis aplinkybėmis, vienareikšmiškai įrodyti, kad jis žinojo apie jam pareikštą kaltinimą pobūdį ir pagrindą, taip pat, kad sąmoningai ir tyčia pasislėpė.

74. Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antras sakinytis ir 9 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiamas nacionalinės teisės aktas, pagal kurį nesuteikiama teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo, jeigu kaltinamasis po to, kai ikiteisminio tyrimo stadijoje buvo informuotas apie jam reiškiamus kaltinimus, bet jam dar nebuvo pranešta apie galutinį kaltinamąjį aktą, pasislėpė, su sąlyga, kad nacionalinis teismas konstatuoja pirma nurodytas aplinkybes.

75. Atsižvelgdamas į siūlomą atsakymą į kartu išnagrinėtus pirmąjį ir antrąjį prejudicinius klausimus nemanau, kad reikia atsakyti į trečiąjį prejudicinį klausimą.

V. Išvada

76. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas, Bulgarija) pateiktus prejudicinius klausimus:

1. 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo 8 straipsnio 2 ir 3 dalys turi būti aiškinamos taip, kad jos apima situaciją, kai atsižvelgdamas į visas konkrečias nagrinėjamos situacijos aplinkybes nacionalinis teismas konstatuoja, kad, nepaisant nacionalinių kompetentingų institucijų rūpestingumo ir pastangų informuoti kaltinamąjį apie jo bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo į teismo posėdį pasekmes, jis sąmoningai ir tyčia neįvykdė savo pareigos gauti šią informaciją, siekdamas išvengti teisingumo vykdymo.
2. Tai nagrinėdamas nacionalinis teismas turi nustatyti kaltinamajam tenkančios pareigos būti informuotam pobūdį ir apimtį ir prireikus, remdamasis tiksliais ir objektyviomis aplinkybėmis, vienareikšmiškai įrodyti, kad jis žinojo apie jam pareikštą kaltinimą pobūdį ir pagrindą, taip pat, kad jis sąmoningai ir tyčia pasislėpė.

3. Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antras sakinys ir 9 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiamas nacionalinės teisės aktas, pagal kurį nesuteikiama teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo, jeigu kaltinamasis po to, kai ikiteisminio tyrimo stadijoje buvo informuotas apie jam reiškiamus kaltinimus, bet jam dar nebuvo pranešta apie galutinį kaltinamąjį aktą, pasislėpė, su sąlyga, kad nacionalinis teismas konstatuoja pirma nurodytas aplinkybes.